

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

THEORETICAL BASES OF ACCOUNTING ORGANIZATION AT THE ENTERPRISE

УДК 330.131.7:658

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.70-28>

Тесак О.В.

к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу
Національний університет
«Львівська політехніка»

Барановська С.П.

к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу
Національний університет
«Львівська політехніка»

Tesak Oleksandra

National University "Lvivska Politehnika"

Baranovska Sofiya

National University "Lvivska Politehnika"

У статті розглянуто питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Досліджено бухгалтерський облік як основне джерело інформації в економічному середовищі підприємства. Бухгалтерський облік розглядається як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Висвітлено основні методи організації обліку, за допомогою яких забезпечується відображення господарської діяльності підприємства в обліку. Визначено основні завдання організації бухгалтерського обліку, а також виділено предмет та об'єкти обліку. Актуальність дослідження зумовлена тим, що бухгалтерський облік посідає одне з провідних місць у системі управління підприємством. Саме тому без бухгалтерського обліку неможливе функціонування будь-якого підприємства, оскільки результативності господарювання неможливо добитися без відповідного інформаційного забезпечення.

Ключові слова: бухгалтерський облік, підприємство, організація обліку, теорія, управління.

В статье рассмотрены вопросы организации бухгалтерского учета на предприятии. Исследован бухгалтерский учет как основной источник информации в экономической среде предприятия. Бухгалтерский учет рассматривается как процесс выявления, измерения, регистрации, накопления, обобщения, хранения и передачи информации о деятельности предприятия внешним и внутренним пользователям для принятия решений. Освещены основные методы организации учета, с помощью которых обеспечивается отображение хозяйственной деятельности предприятия в учете. Определены основные задания организации бухгалтерского учета, а также выделены предмет и объекты учета. Актуальность исследования обусловлена тем, что бухгалтерский учет занимает одно из ведущих мест в системе управления предприятием. Именно поэтому без бухгалтерского учета невозможно функционирование любого предприятия, поскольку результативности ведения хозяйства невозможно добиться без соответствующего информационного обеспечения.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, предприятие, организация учета, теория, управление.

The article discusses the organization of accounting at the enterprise. Accounting as the main source of information in the economic environment of the enterprise is investigated. Accounting is considered as a process of detection, measurement, registration, accumulation, generalization, storage and transfer of information about the activities of the enterprise to external and internal users for decision-making. The main methods of organization of accounting with the help of which ensure the reflection of the economic activity of the enterprise in accounting are highlighted. The main tasks of the accounting organization are defined, as well as the subject and objects of accounting are highlighted. The relevance of the study is due to the fact that accounting occupies one of the leading places in the enterprise management system. Accounting is an information model of the enterprise system that ensures the identification, processing, generalization and transmission of information about objects, phenomena and processes associated with its activities, so the accounting system should be developed only on the basis of taking into account changes taking place in the socio-economic environment. Accounting is the basis of information support of enterprise management. It covers the system of registration and summarizing of financial and economic operations of the enterprise in primary documents and registers with further analysis, verification and reporting on the results of these operations. Accounting information has a wide range of internal and external in relation to the enterprise of users. The role and objectives of accounting are determined both from the point of view of the state and the enterprise itself. To achieve the goal, the company should always need up-to-date information on the material and monetary resources of the enterprise, personnel support, as well as their movement in the production and sale of products. Accounting data is used to obtain this information. The state uses information obtained from the accounting of the enterprise to control the payment of taxes, as well as to make management decisions at a certain level.

Key words: accounting, enterprise, organization of accounting, theory, management.

Постановка проблеми. Управління будь-яким підприємством вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характер і обсяг, наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їх використання, фінансові результати діяльності. Основним джерелом такої інформації є дані поточного бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації обліку активно обговорюються в наукових колах. Цю тему досліджували чимало науковців, зокрема Ф.Ф. Бутинець, М.І. Бондар, С.Ф. Голов, М.С. Пушкар, Б.Ф. Бруханський, Г.Г. Кірейцев, Л.В. Нападовська, Ю.А. Верига, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, В.Б. Моссаковський, Є.В. Мних, Ю.Я. Литвин, М.І. Кутер. Питання орга-

нізації бухгалтерського обліку сьогодні є, безумовно, важливим для підприємств різних форм власності та видів діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних засад визначення сутності бухгалтерського обліку в сучасних умовах розвитку економіки; обґрунтування та формування основних підходів до організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік посідає одне з чільних місць у системі управління підприємством. Він є невід'ємною складовою частиною фіксації фактів господарської діяльності, яка певним чином бере участь в управлінні компанії чи на підприємстві.

Бухгалтерський облік відображає фактичні процеси виробництва, руху, поділу й споживання та становить інформаційну базу для характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства та здійснення планування діяльності підприємства.

Бухгалтерський (фінансовий) облік являє собою процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Він охоплює всі засоби господарства й джерела їх утворення, всі господарські процеси й результати діяльності. Важливою особливістю бухгалтерського обліку є те, що господарські явища, облічені в натуральних і трудових вимірниках, узагальнюються обов'язково у грошовому вимірнику. Бухгалтерський облік відображає господарські операції систематично й забезпечує суцільне та безперервне спостереження. На кожну господарську операцію обов'язково складається конкретний документ. До основних ознак бухгалтерського обліку належать юридична доказовість, безперервність, вартісне вимірювання, подвійне відображення стану та змін господарських явищ та процесів [1, с. 17].

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності на державному рівні регулюються законодавчо-нормативними документами України. Основним документом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. Цей Закон визначає мету бухгалтерського обліку, його принципи, надає визначення облікової політики, визначає основні питання організації бухгалтерського обліку [2].

Бухгалтерський облік є складною системою, а саме сукупністю елементів методу обліку, пов'язаних між собою та об'єднаних в єдине ціле, які надають інформацію про стан і рух активів, капіталу й зобов'язань, характер і результати господарювання в єдиному грошовому вимірнику. Він виступає ланкою зв'язку між господарською діяльністю та особами, які приймають рішення. За допомогою цього виду обліку вимірюється господарська діяльність шляхом реєстрації даних для подальшого використання. Бухгалтерський облік виконує оброблення даних та інтегрує їх таким чином, щоб вони набули практичної корисності, і передає у вигляді звітів інформацію тим, хто використовує її для прийняття управлінських рішень.

Цей вид обліку відображає численні господарські операції, явища та процеси, які вносять зміни до складу та розміщення господарських засобів і джерел їх утворення, використання яких потребує чіткої організації. Під час побудови обліку на підприємстві потрібно врахувати такі три аспекти, як організаційні, методичні та технічні. Система бухгалтерського обліку не буде функціонувати без

організації, яка виступає ефективним інструментом побудови та здійснення облікового процесу [3, с. 60].

Предмет бухгалтерського обліку охоплює цілий спектр процесу відтворення. Так, сюди належать виробництво, розподіл, споживання, зокрема дослідження стану грошових коштів підприємства в процесі фінансово-господарської діяльності.

Під організацією бухгалтерського обліку слід розуміти науково обґрунтовану систему умов та елементів побудови облікового процесу задля отримання достовірної та своєчасної інформації про господарську діяльність підприємства та здійснення контролю з раціональним використанням його ресурсів.

Слід усвідомлювати, що бухгалтерський облік є засобом і функцією управління підприємства. Від раціональної організації бухгалтерського обліку залежить ефективність управління, тому метою організації обліку є ефективне виконання обліком інформаційних і контрольних функцій.

На практиці організація бухгалтерського обліку є цілеспрямованою діяльністю керівника й головного бухгалтера підприємства зі створення, постійного упорядкування та вдосконалення системи бухгалтерського обліку задля забезпечення інформацією зовнішніх і внутрішніх користувачів [4, с. 6].

Питання організації обліку на підприємстві стосується потенціалу його власника або власників чи посадової особи відповідно до чинного законодавства та певних установчих документів.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві залежить від низки таких критеріїв:

- форма власності;
- організаційно-правова форма підприємства;
- характер, технології та обсяг діяльності;
- чисельність персоналу;
- структура управління.

Організація цього виду обліку повинна здійснюватися з моменту створення підприємства, оскільки вона в подальшому безпосередньо впливає на ефективність бухгалтерського обліку.

Предмет організації обліку охоплює обліковий процес; працю людей, які здійснюють облік; забезпечення достовірності обліку, контролю та аналізу.

Об'єктами організації обліку можуть бути технологія облікового процесу; праця бухгалтерів; розвиток і вдосконалення обліку; організаційне, технічне, інформаційне та інше забезпечення обліку [5, с. 6].

Організація обліку – це один із найбільш відповідальних етапів створення підприємства та підготовки його до ефективної діяльності. Без організованого обліку неможлива господарська діяльність підприємства. На підприємстві бухгалтерський облік організовується переважно для забезпечення різних користувачів необхідною інформацією.

Виконання завдань організації бухгалтерського обліку забезпечить своєчасне, повне, достовірне та безперервне відображення всіх господарських операцій, явищ та процесів; оброблення інформаційних даних; складання облікових регістрів і звітності [3, с. 61–62].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», підприємству надана можливість самостійно вибирати одну з таких форм організації бухгалтерського обліку.

1) Введення у штат підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером. При цьому за потреби підприємство може виділяти філії, представництва, відділення та інші відособлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік з подальшим включенням їх показників у фінансову звітність підприємства. Це традиційна форма організації ведення бухгалтерського обліку, якою сьогодні користується більшість підприємств.

2) Користування послугами фахівця з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець без створення юридичної особи. При цьому між підприємством і бухгалтером-підприємцем укладається договір на надання послуг з ведення бухгалтерського обліку, який фактично є договором цивільно-правового характеру. Правові відносини між сторонами регулюються Цивільним кодексом України. Під час укладання договору на ведення бухгалтерського обліку слід чітко визначити обов'язки бухгалтера-підприємця і його відповідальність. У разі доручення такому бухгалтеру ведення податкового обліку й складання звітності це має бути передбачене в договорі як окрема умова. В разі порушення договірних умов бухгалтер-підприємець несе цивільно-правову відповідальність згідно з умовами договору. Як правило, під час укладання такого договору передбачається повна матеріальна відповідальність бухгалтера-підприємця за дії, що привели підприємство до матеріальних втрат.

3) Ведення на договірних основах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою. Таку форму ведення бухгалтерського обліку доцільно використовувати на малих і середніх підприємствах. Перевага цієї форми полягає в тому, що в аудиторських фірмах працюють фахівці високої кваліфікації, які добре знають законодавство з бухгалтерського обліку й оподаткування, постійно відстежують усі зміни, що відбуваються на законодавчому рівні.

4) Самостійне ведення бухгалтерського обліку й складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Підприємство може не користуватися послугами бухгалтера, якщо його функції буде виконувати власник підприємства або призначений ним керівник. Цю форму організації

бухгалтерського обліку застосовують на невеликих приватних підприємствах. Таку форму заборонено використовувати на підприємствах, звітність яких повинна обнародуватися (акціонерні товариства, банки, інвестиційні компанії тощо). Обґрунтований вибір однієї з чотирьох організаційних форм ведення бухгалтерського обліку має для підприємства велике значення [5, с. 10–12].

Бухгалтерський облік поєднує господарську діяльність підприємства та осіб, що приймають відповідні рішення на основі бухгалтерської інформації. Бухгалтерський облік є частиною загальної інформаційної системи, яка перетворює дані, зафіксовані в документах, на продукт для управління – звітність. Дані про господарську діяльність є входом у систему бухгалтерського обліку, а корисна інформація для осіб, які приймають рішення, – виходом з неї. Бухгалтерський облік є упорядкованою системою збирання, реєстрації та узагальнення інформації у грошовому вираженні про майно, зобов'язання й капітал підприємства та їх рух шляхом суцільного, безперервного та документального відображення господарської діяльності підприємства [6, с. 8].

Нині бухгалтер на підприємстві – це не просто фахівець із питань бухгалтерського (фінансового) обліку та оподаткування. На практичному досвіді бухгалтер є і юристом, який провадить договірну роботу, і кадровиком, який призначений контролювати питання трудових правовідносин і кадрового обліку, і фінансовим керівником. Здійснення обов'язків бухгалтера тримається під контролем як з боку замовників (власників, керівників), так і з боку державних органів (податкової служби тощо). Професія бухгалтера зобов'язує здійснювати безперервне навчання для додержання професіоналізму. Бухгалтер є топ-менеджером самого підприємства, який бере участь у прийнятті певних рішень.

Підприємство, що становить суспільний інтерес, зобов'язане утворити бухгалтерську службу на чолі з головним бухгалтером, до складу якої входить не менше двох осіб.

Керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, що стосуються бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

Головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства, забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання й подання у встановлені строки фінансової звітності; організує контроль за відображенням на рахунках фінан-

сового обліку всіх господарських операцій; бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки та псування активів підприємства; забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства [7, с. 14].

У нових умовах у підприємств зростає необхідність активніше використовувати бухгалтерський облік, щоб контролювати стан і рух коштів, а також господарські процеси, пов'язані з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ. Ці дані керівництво підприємства буде використовувати під час створення своєї економічної політики, а на її основі створювати облікову та податкову політику підприємства [8, с. 8].

Система бухгалтерського обліку не буде діяти на певному підприємстві без організації, яка виступає дієвим засобом побудови та виконання облікового процесу, розвитку підприємства. Організація обліку має велике значення для задоволення вимог управлінського персоналу в певній інформації, яка є причиною для пошуку підвищення результативності суб'єкта господарювання. Бухгалтерський облік охоплює процедуру реєстрації та підбиття підсумків підприємницької та фінансової діяльності підприємства в певних документах, книгах та записах. Бухгалтерський облік, а саме практичну діяльність, можна визначити як цілеспрямований процес отримання та переведення інформації про господарську діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, бухгалтерський облік є значущою ланкою всієї інформаційної системи підприємства, забезпечує порядок управління на всіх ступенях необхідною інформацією для оцінювання, аналізу, прогнозування різновидів управлінських рішень задля підвищення ефективності діяльності підприємства, збільшення майна власників, задоволення потреб суспільства тощо. Дані бухгалтерського обліку є важливим джерелом інформації, яку упорядковуються у фінансову звітність. Фінансова звітність є джерелом інформації про результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. С. 17.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.10.2021).
3. Сторожук Т.М. Облікова політика підприємства : навчальний посібник. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2015. С. 60–62.
4. Гольцова С.М. Організація обліку : навчальний посібник. Суми : УАБС, 2005. С. 6.
5. Карпушенко М.Ю. Організація обліку : навчальний посібник. Харків : ХНАМГ, 2011. С. 6, 10–12.
6. Малиуга Н.М., Пархоменко В.М. Бухгалтерський облік (загальна теорія): конспект лекцій в схемах і таблицях : навчальний посібник. Київ : Консультант, 2017. С. 8.
7. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 14.
8. Давидюк Т.В., Манойленко О.В., Ломаченко Т.І., Резніченко А.В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Харків : Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 8.

REFERENCES:

1. Brukhansky R.F. (2016) *Bukhhalters'kyi oblik* [Accounting]. Ternopil: TNEU. (in Ukrainian)
2. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine of 16.07.99 No. 996-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed 30 October 2021).
3. Storozhuk T.M. (2015) *Oblikova polityka pidpryyemstva* [Accounting policy of the enterprise]. Irpin: National University of the State Tax Service of Ukraine. (in Ukrainian)
4. Holtsova S.M. (2005) *Orhanizatsiya obliku* [Organization of accounting]. Sumy: UBBS. (in Ukrainian)
5. Karpushenko M.Y. (2011) *Orhanizatsiya obliku* [Organization of accounting]. Kh.: KHNAMG. (in Ukrainian)
6. Maliuga N.M., Parkomenko V.M. (2017) *Bukhhalters'kyi oblik (zahal'na teoriya)* [Accounting (general theory): lectures summary in diagrams and tables]. Kyiv: Consultant. (in Ukrainian)
7. Krupka Ya.D., Zadorozhny Z.V., Hudz N.V. (2019) *Finansovyy oblik* [Financial accounting]. Ternopil: TNEU. (in Ukrainian)
8. Davydyuk T.V., Manoylenko O.V., Lomachenko T.I., Reznichenko A.V. (2016) *Bukhhalters'kyi oblik* [Accounting]. Kharkiv: Helvetika Publishing House. (in Ukrainian)